

ชื่อตัวละครพระราชนิพนธ์บทธละคร : พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว^๑

สมชาย สำเนียงงาม^๒

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกอบพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับทางด้านการละครมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ อาทิ เมื่อครั้งยังดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามหาชิราวุธได้ทรงจับระบำ และทรงแสดงเป็น “พระนางโซบิเด” ในเรื่อง “นิทราชาคริต” เป็นต้น เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ พระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยเรื่องละครพูดเป็นพิเศษ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรละครในกรุงลอนดอนหลายเรื่อง ทรงวิจารณ์ละคร ทรงสร้างเวทีละคร ทรงจัดการแสดง และทรงแสดงละครในหมู่พระประยูรญาติ รวมทั้งร่วมแสดงกับชาวอังกฤษอีกด้วย เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับจากยุโรป ทรงสร้างโรงละครทวีปัญญา ในสวนสราญรมย์ สำหรับการแสดงละครพูดโดยเฉพาะ ทรงพระราชนิพนธ์บทธละครต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก รวมทั้งทรงคัดเลือกผู้แสดง ทรงฝึกซ้อม และทรงควบคุมกำกับการแสดงด้วย

แม้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์บทธละครนิพนธ์ต่าง ๆ ไว้มากมายหลากหลายประเภท ทั้งที่เป็นบทความ สารคดี โคลงสุภาษิต พระราชนิพนธ์บทละคร และอื่น ๆ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะพระราชนิพนธ์บทธละครของพระองค์ พบว่ามีไม่ต่ำกว่า ๑๕๐ เรื่อง ซึ่งสามารถจำแนกตามศิลปะที่ใช้ในการดำเนินเรื่องได้ ๑๑ ประเภท คือ พระราชนิพนธ์โขน-เบ็กรอง พระราชนิพนธ์ละครรำ พระราชนิพนธ์ละครร้อง พระราชนิพนธ์ละครสังคีต พระราชนิพนธ์เค้าโครงเรื่อง พระราชนิพนธ์ละครพูดแบบภาพยนตร์ พระราชนิพนธ์ดัมภ์แถมโบ (ละครปริศนา) พระราชนิพนธ์ตำนานเสือป่า พระราชนิพนธ์บทธละครพูดคำกลอน พระราชนิพนธ์บทธละครพูดคำฉันท์ และพระราชนิพนธ์บทธละครพูดร้อยแก้วซึ่งทรงพระราชนิพนธ์ทั้งที่เป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส (ทิพย์สุเนตร อนันบุตร ๒๕๒๓ : ๘๖ – ๘๑)

พระราชนิพนธ์บทธละครของพระองค์นั้นมีที่มาจากจินตนาการของพระองค์เอง จากวรรณกรรม ตำนาน พงศาวดารหรือนิทานพื้นบ้านของไทย และที่ทรงแปลหรือแปลงจากบทละครต่างประเทศ (ทิพย์สุเนตร อนันบุตร ๒๕๒๓ : ๘๒) แต่ละเรื่องนำเสนอชีวิตของบุคคลผ่านตัวละคร โดยอาศัยเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเนื้อเรื่องได้อย่างสมบูรณ์ มีองค์ประกอบต่าง ๆ ของบทละครเหมาะสมงดงาม ทั้งโครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก ท่วงทำนองการแต่ง และพระราชวินิจฉัย

^๑ บทความนี้ตีพิมพ์ใน ภาษาและวรรณกรรมกร : ภาษาและวรรณกรรม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปราชญ์แห่งสยามประเทศ. บายัน อิมสำรวจ,บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : พีเพรส. ๒๕๔๘.

^๒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

อันกว้างไกลที่ทรงแทรกไว้ในเนื้อเรื่อง สะท้อนให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพทางการประพันธ์ของพระองค์อย่างแท้จริง

แม้ว่าในพระราชนิพนธ์บทละครพูดร้อยแก้วบางเรื่อง พระองค์จะโปรดใช้ชื่อสถานที่ที่เกิดจากจินตนาการของพระองค์ อาทิ มณฑลหัตคินบุรี เมืองมณีบูรณี และเมืองสุวรรณคีรี เป็นต้น แต่องค์ประกอบอื่น ๆ ล้วนสมจริง พระองค์ทรงกำหนดฐานะ อาชีพ บทบาทของตัวละคร บทสนทนา และฉาก รวมทั้งทรงตั้งชื่อตัวละครให้เหมือนเป็นคนและเหตุการณ์จริง พระราชนิพนธ์ที่ทรงแปลหรือแปลงมาจากบทละครต่างประเทศก็ทรงดัดแปลง ปรับเรื่องให้กระชับ และกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมไทย ทำให้ผู้อ่านผู้ชมเข้าใจและรับรสของบทละครได้อย่างสนิทใจ

ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษาชื่อตัวละครในพระราชนิพนธ์บทละครพูดของพระองค์ โดยเลือกศึกษาจากบทละครพูดร้อยแก้วภาษาไทยทั้งที่ทรงพระราชนิพนธ์จากจินตนาการของพระองค์และที่ทรงแปลหรือแปลงมาจากบทละครต่างประเทศ เฉพาะที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับสามัญชนและมีชื่อตัวละครเป็นภาษาไทย รวม ๓๘ เรื่อง คือ กลแตก เกินต้องการ แก่แก่น ขนมนสมกับน้ำยา คดีสำคัญ ความดีมีไชย งดการสมรส จัดการรับเสด็จ เจ้าข้า,สารวัต! เจ้าคุณเจ้าชู๋ ชิงนาง ดบตา ต้อนรับลูก ทานรอง น้อยอินทเสน นิทาสโมสร บ่วงมาร ผิดวินัย ผู้ร้ายแผลง เพื่อนตาย โงงพวง ฟอกไม้ขาว มหาตมะ ไมโครธ รดล.นนทรี ล่ามดี วิไลเลือกคู่ เสียสละ เสือเถ่า หนังกื่อ หมิ่นประมาทศาล หมอจำเป็น หมายน้าบ่อหน้า หลวงจำเนียรเดินทาง หัวใจนกรบ หามิยให้ฟัว หาโล่ และเห็นแก่ลูก

ผู้เขียนได้ชื่อตัวละครจำนวนทั้งสิ้น ๓๘๘ ชื่อ จำแนกเป็นชื่อตัวละครชายจำนวน ๒๗๒ ชื่อ แบ่งเป็นชื่อที่เป็นยศ บรรดาศักดิ์ ราชทินนาม ๘๒ ชื่อ ชื่อสามัญ ๑๘๐ ชื่อ และชื่อตัวละครหญิงจำนวน ๑๑๖ ชื่อ แบ่งเป็นชื่อที่เป็นคำนำหน้านามรวมกับราชทินนามของสามี ๑๔ ชื่อ ชื่อสามัญ ๑๐๒ ชื่อ จากนั้นนำชื่อที่ได้มาวิเคราะห์จำนวนพยางค์ ความหมายของชื่อ และวิธีการที่ทรงใช้ตั้งชื่อเพื่อศึกษาพระราชนิยมในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการตั้งชื่อตัวละคร

จำนวนพยางค์ของชื่อตัวละคร

ชื่อตัวละครที่นำมาวิเคราะห์จำนวนพยางค์นี้ ผู้เขียนมุ่งวิเคราะห์เฉพาะชื่อสามัญเท่านั้น ส่วนชื่อที่เป็นยศ บรรดาศักดิ์ ราชทินนามจะนำไปวิเคราะห์ในส่วนอื่นของการศึกษาต่อไป จากการวิเคราะห์จำนวนพยางค์ของชื่อสามัญของตัวละครชายและหญิงจำนวน ๒๘๒ ชื่อ สามารถแสดงผลได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ แสดงจำนวนพยางค์ของชื่อตัวละครชายและหญิง

จำนวนพยางค์	จำนวนชื่อ	ร้อยละ	ชื่อชาย	ร้อยละ	ชื่อหญิง	ร้อยละ
๑	๒๐๓	๓๑.๕๕	๑๔๗	๘๑.๖๖	๕๖	๕๔.๕๐
๒	๓๓	๒๕.๘๕	๓๑	๑๗.๒๒	๔๒	๔๑.๑๘
๓	๕	๑.๗๗	๑	๐.๕๖	๔	๓.๙๒
๔	๑	๐.๓๕	๑	๐.๕๖	-	-
รวม	๒๘๒	๑๐๐	๑๘๐	๑๐๐	๑๐๒	๑๐๐

จากตารางที่ ๑ จะเห็นได้ว่าชื่อตัวละครส่วนใหญ่ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งขึ้นเพื่อใช้ในพระราชนิพนธ์บทละครพูดของพระองค์เป็นชื่อพยางค์เดียวมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๓๑.๕๕ ส่วนชื่อที่มี ๒ พยางค์ ๓ พยางค์ และ ๔ พยางค์ มีจำนวนลดลงตามลำดับ

เมื่อพิจารณาโดยจำแนกตามเพศของตัวละคร พบว่า ทั้งชื่อตัวละครชายและตัวละครหญิงส่วนใหญ่เป็นชื่อพยางค์เดียวเหมือนกัน ชื่อตัวละครชายจำนวน ๑๘๐ ชื่อ เป็นชื่อพยางค์เดียวถึง ๑๔๗ ชื่อ คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๖๖ ตัวอย่างเช่น แก้ว เขียว คง คำ จอน จิต แจ่ม ฉัตร เคช เทพ บุญ และ อ่ำ เป็นต้น เป็นชื่อ ๒ พยางค์ ๓๑ ชื่อ คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๒๒ ตัวอย่างเช่น จรูญ เกลียว บุญส่ง ประดิษฐ์ สมบุญ และสวัสดิ์ เป็นต้น ส่วนชื่อ ๓ พยางค์ และ ๔ พยางค์ ปรากฏอย่างละ ๑ ชื่อ คือ อินทเสน^๓ และมหาดมะ^๔

ส่วนชื่อตัวละครหญิงจำนวน ๑๐๒ ชื่อ เป็นชื่อพยางค์เดียว ๕๖ ชื่อ คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕๐ ตัวอย่างเช่น กลิ่น เกด จัน แจ่ม ซ้อย ทอง ผ่อง แม้น เล็ก ศรี สร้อย และเอี่ยม เป็นต้น เป็นชื่อ ๒ พยางค์ ๔๒ ชื่อ คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๑๘ ตัวอย่างเช่น กุหลาบ ขจร โฉมศรี นันทา นารี ลออ สง่า และ สายหยุด เป็นต้น ที่เหลือเป็นชื่อ ๓ พยางค์ ๔ ชื่อ คิดเป็นร้อยละ ๓.๙๒ คือ ฉันทนา นฤมล สุกัญญา และอินทรา

ชื่อตัวละครส่วนใหญ่ที่เป็นชื่อพยางค์เดียวนั้น สะท้อนพระราชนิยมในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่โปรดฯให้องค์ประกอบต่าง ๆ ของบทละครพูดสมจริง จึงทรงตั้งชื่อตัวละครส่วนใหญ่ให้เป็นชื่อที่มีพยางค์เดียว นอกจากนี้ยังทรงตั้งชื่อตัวละครหญิงให้มีชื่อ ๒ พยางค์ มากกว่า

^๓ ตัวละครชายตัวนี้เป็นตัวเอกในเรื่อง “น้อยอินทเสน” มีฐานันดรศักดิ์เป็นเจ้าทางเหนือ จึงมีชื่อที่มากพยางค์ แต่คำว่า “น้อย” เป็นคำนำหน้านามในภาษาถิ่นเหนือหมายถึงผู้ที่ได้บวชเป็นสามเณรแล้ว มักใช้เป็นคำเรียกขาน ผู้เขียนจึงจัดให้ชื่อตัวละครตัวนี้มี ๓ พยางค์

^๔ “มหาดมะ” เป็นชื่อตัวละครพิเศษที่ไม่ใช่สามัญชน กล่าวคือเป็นชื่อตัวละครที่อยู่ในจินตนาการของตัวละครที่ชื่อ “นายสน” ซึ่งตามเนื้อเรื่องอาจตีความได้ว่าเป็นตัวแทนจิตฝ่ายสูงของนายสน (มหาดมะ หมายถึงตัวคนอันยิ่งใหญ่) ดังนั้นจึงเป็นตัวละครที่มีชื่อผิดไปจากคนทั่วไป

ชื่อตัวละครชาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาพรณ ฦ บางช่วง (๒๕๒๗ : ๕๐) ที่พบว่าชื่อ บุคคลทั่วไปในสมัยรัตนโกสินทร์ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มีค่าเฉลี่ยจำนวนพยางค์เท่ากับ ๑.๑ และ ๑.๒ สำหรับชื่อชายและชื่อหญิงตามลำดับ ตัวอย่างชื่อบุคคลพยางค์เดียวที่พบในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แก่ ชัน เขียน เจิม เจียม ฉาย ฉุน เชย ทอง น่วม นุ่ม นุ่ม บัว เป้า เพื่อน ฟ้อน มา มิ่ง ยม ยวง แยม ย้อย ลอย เล็ก สาย แสง อิน อ่อน อิ่ม และ หิม เป็นต้น^๕

ความหมายของชื่อตัวละคร

ผู้เขียนนำชื่อสามัญของตัวละครทั้งชายและหญิงจำนวน ๒๘๒ ชื่อ มาวิเคราะห์ความหมาย การวิเคราะห์นี้ผู้เขียนไม่ได้วิเคราะห์ความหมายโดยรวมของชื่อ แต่วิเคราะห์โดยแยกหน่วยศัพท์แต่ละหน่วยศัพท์ที่แสดงความหมายแต่ละความหมายออกจากกันและจัดไว้ในกลุ่มความหมาย อาทิ ชื่อ “ดี” มีหนึ่งหน่วยศัพท์ ผู้เขียนจัดไว้ในกลุ่มความหมายเกี่ยวกับความดีงามและความเจริญรุ่งเรือง ชื่อ “บุญเกื้อ” มีสองหน่วยศัพท์ ผู้เขียนจัด “บุญ” ไว้ในกลุ่มความหมายเกี่ยวกับความเชื่อ และ “เกื้อ” จัดไว้ในกลุ่มความหมายเกี่ยวกับความรักและความเอื้ออาทร เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อดูความถี่ของการปรากฏของความหมายของหน่วยศัพท์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ตั้งชื่อตัวละคร ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒ แสดงกลุ่มความหมายของหน่วยศัพท์ของชื่อตัวละครชายและหญิง

กลุ่มความหมาย	จำนวนหน่วยศัพท์	ร้อยละ	ชื่อชาย	ร้อยละ	ชื่อหญิง	ร้อยละ
๑. กิริยาและคุณลักษณะ	๘๖	๒๕.๐๕	๕๓	๒๗.๗๕	๓๓	๓๑.๔๓
๒. ธรรมชาติ	๔๓	๑๔.๕๓	๒๔	๑๒.๕๗	๑๙	๑๘.๑๐
๓. ทรัพย์สินและความมั่งคั่ง	๓๖	๑๒.๑๖	๒๖	๑๓.๖๑	๑๐	๙.๕๒
๔. ความดีงามและเจริญรุ่งเรือง	๒๕	๘.๘๐	๒๐	๑๐.๔๗	๕	๔.๘๗
๕. ผู้หญิงและความงาม	๒๑	๗.๐๙	-	-	๒๑	๒๐.๐๐
๖. ความเชื่อ	๑๘	๖.๐๘	๑๘	๙.๔๒	-	-
๗. การเขียนเขียน	๑๔	๔.๗๓	๑๔	๗.๓๓	-	-
๘. การดำรงอยู่	๘	๒.๗๐	๘	๔.๑๕	-	-
๙. เกียรติยศและอำนาจ	๗	๒.๓๗	๗	๓.๖๗	-	-
๑๐. อื่น ๆ ^๖	๓๔	๑๑.๔๕	๒๑	๑๐.๕๕	๑๓	๑๒.๓๘
รวม	๒๕๖	๑๐๐	๑๕๑	๑๐๐	๑๐๕	๑๐๐

^๕ ชื่อบุคคลเหล่านี้ นำมาจากชื่อเดิมของบุคคลที่ได้รับพระราชทานนามสกุล อังใน จมื่นอมรรคธวัช (๒๕๑๑)

^๖ กลุ่มความหมายอื่น ๆ นี้ ผู้เขียนรวมกลุ่มความหมายต่าง ๆ ที่มีความถี่ของการปรากฏของหน่วยศัพท์ในแต่ละกลุ่มความหมายน้อยกว่า ๕ ครั้ง โดยแยกพิจารณาเฉพาะกลุ่มของชื่อตัวละครชายและหญิง เช่น กลุ่มความหมายเกี่ยวกับความรักและความเอื้ออาทร ซึ่งปรากฏ ๔ ครั้ง และกลุ่มความหมายเกี่ยวกับความรู้ความสามารถ ซึ่งปรากฏ ๓ ครั้ง เป็นต้น

จากตารางที่ ๒ จะเห็นได้ว่าความหมายของหน่วยศัพท์ของชื่อตัวละครทั้งชายและหญิงที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้มากที่สุดคือ ความหมายเกี่ยวกับกิริยาและคุณลักษณะ ซึ่งปรากฏความถี่ร้อยละ ๒๕.๐๕ ส่วนความหมายที่ปรากฏรองลงมาคือ ความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ และความหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินและความมั่งคั่ง โดยปรากฏความถี่ร้อยละ ๑๔.๕๓ และ ๑๒.๑๖ ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาโดยจำแนกตามเพศของตัวละคร พบว่า ทั้งชื่อตัวละครชายและตัวละครหญิง ส่วนใหญ่ปรากฏหน่วยศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับกิริยาและคุณสมบัติมากที่สุดเหมือนกัน โดยปรากฏความถี่ร้อยละ ๒๗.๗๕ ในชื่อตัวละครชาย และร้อยละ ๓๑.๔๓ ในชื่อตัวละครหญิง

หน่วยศัพท์ที่อยู่ในกลุ่มความหมายเกี่ยวกับกิริยาและคุณสมบัติ ได้แก่ หน่วยศัพท์ที่หมายถึง กิริยาอาการของมนุษย์ ลักษณะ สภาพ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นรูปธรรมอันสามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ชื่อตัวละครชายที่ประกอบด้วยหน่วยศัพท์ที่อยู่ในกลุ่มความหมายนี้ ได้แก่ ขาว เขียว ดิ่ง ทวย แบน เบี้ยว ป่อง ยิ้ม ห้อย เหลี่ยม หลอ และอ่อน เป็นต้น ส่วนชื่อตัวละครหญิงที่ประกอบด้วยหน่วยศัพท์ที่อยู่ในกลุ่มความหมายนี้ ได้แก่ เขียว ซ้อย ชื่น พวง แยม เล็ก สงวน สง่า สลับ ห้อย และอ้อม เป็นต้น

ความหมายของหน่วยศัพท์ที่ปรากฏความถี่มากเป็นลำดับที่สองในชื่อตัวละครชายคือ ความหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินและความมั่งคั่ง โดยปรากฏความถี่ร้อยละ ๑๓.๖๑ หน่วยศัพท์ที่อยู่ในกลุ่มความหมายนี้ หมายถึงสิ่งของเครื่องใช้ ทรัพย์สินมีค่า แก้วแหวนเงินทอง และความร่ำรวย ชื่อตัวละครชายที่ประกอบด้วยหน่วยศัพท์ที่อยู่ในกลุ่มความหมายนี้ ได้แก่ แก้ว คำ ทอง สุวรรณ เพชร รัตน์ ลิน และมั่ง เป็นต้น ส่วนความหมายของหน่วยศัพท์ที่ปรากฏมากเป็นลำดับที่สองในชื่อตัวละครหญิงคือความหมายเกี่ยวกับผู้หญิงและความงาม โดยปรากฏความถี่ร้อยละ ๒๐.๐๐ หน่วยศัพท์ที่อยู่ในกลุ่มความหมายนี้ หมายถึงผู้หญิง ความสวยความงาม และหญิงงาม ตัวอย่างชื่อในกลุ่มความหมายดังกล่าว ได้แก่ นารี สุกัญญา นฤมล โฉม เฉลา ปลั่ง ผ่อง ลออ วิไลย์ สำอาง และ โสกา เป็นต้น หน่วยศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับผู้หญิงและความงามนี้ ไม่ปรากฏเป็นชื่อของตัวละครชายเลย

ความหมายของหน่วยศัพท์ที่ปรากฏความถี่มากเป็นลำดับที่สามทั้งในชื่อตัวละครชายและหญิงเหมือนกันคือ ความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ โดยปรากฏความถี่ร้อยละ ๑๒.๕๗ และ ๑๘.๑๐ ตามลำดับ หน่วยศัพท์ที่อยู่ในกลุ่มความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ ได้แก่ หน่วยศัพท์ที่หมายถึงสรรพสิ่งที่ปรากฏขึ้นเองโดยมนุษย์ไม่ได้สร้างขึ้น ชื่อตัวละครชายที่ประกอบด้วยหน่วยศัพท์ที่อยู่ในกลุ่มความหมายนี้ ได้แก่ จัน แจ้ง แซ่ บัว เมฆ ศิลา สน และหิน เป็นต้น ส่วนชื่อตัวละครหญิงที่ประกอบด้วยหน่วยศัพท์ที่อยู่ในกลุ่มความหมายนี้ ได้แก่ กุหลาบ เกด ขจร จันทน์ ดารา ผึ้ง มลิ มาลี

สายหยุด และลำไย เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่าหน่วยศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติในชื่อตัวละครหญิงมักจะเป็นชื่อของดอกไม้เป็นส่วนมาก

การปรากฏของความถี่ของความหมายหน่วยศัพท์ที่ทรงใช้ในการตั้งชื่อตัวละครดังกล่าว อาจสะท้อนพระราชนิยมในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีพระราชประสงค์จะให้พระราชนิพนธ์ตัวละครมีลักษณะสมจริง กล่าวคือให้ตัวละครมีชื่อเหมือนหรือใกล้เคียงกับชื่อของคนจริง ๆ ในสังคมในรัชสมัยของพระองค์ งานวิจัยของสมชาย สำเนียงงาม (๒๕๔๕ : ๑๑๕) ก็พบว่า ชื่อของคนไทยที่ตั้งก่อนปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ปรากฏหน่วยศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับกิริยาและคุณลักษณะมากที่สุดเช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นชื่อที่บ่งบอกลักษณะของเจ้าของชื่อได้ชัดเจน ใช้เรียกแทนตัวได้เหมาะสม เป็นเครื่องเตือนใจถึงลักษณะ อาการ หรือเหตุการณ์เมื่อแรกเกิด ไม่เป็นชื่อที่สูงเกินฐานะ และมีความหมายเข้าใจง่าย ซึ่งเป็นความนิยมของคนในสมัยนั้น

นอกจากนี้ความหมายของหน่วยศัพท์ที่ปรากฏในชื่อตัวละครยังสะท้อนพระราชนิยมในการตั้งชื่อให้เหมาะสมกับเพศของตัวละครอีกด้วย กล่าวคือ แม้จะทรงตั้งชื่อตัวละครชายและหญิงให้มีความหมายเกี่ยวกับกิริยาและคุณลักษณะมากที่สุดเหมือนกันตามความนิยมของสังคมสมัยนั้น แต่จะเห็นได้ว่าทรงใช้ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวกับเกียรติยศและอำนาจ เช่น เดช ฤทธิ์ เป็นชื่อตัวละครชายเท่านั้น ในทำนองเดียวกันชื่อที่มีความหมายเกี่ยวกับผู้หญิงและความงามก็จะปรากฏเฉพาะเป็นชื่อตัวละครหญิงเท่านั้น พระราชนิยมดังกล่าวนี้อาจเป็นพื้นฐานของแนวทางปฏิบัติในการตั้งชื่อบุคคลให้สอดคล้องกับเพศในยุคปฏิวัติวัฒนธรรม ช่วง พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๔๘๗ สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็เป็นไปได้

ชื่อตัวละครที่ทรงใช้มาก

เมื่อพิจารณาความถี่ของการปรากฏของชื่อตัวละครในพระราชนิพนธ์บทละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พบว่ามีชื่อตัวละครจำนวนหนึ่งที่ทรงใช้มาก ทั้งนี้ชื่อตัวละครดังกล่าวอาจเป็นชื่อที่อยู่ในพระราชนิยม

ชื่อตัวละครชายที่ทรงใช้มากที่สุดคือ “จอน” ปรากฏเป็นชื่อตัวละครในพระราชนิพนธ์บทละครถึง ๖ เรื่อง คือ “นายจอน” ในเรื่อง หาเมียให้ผัว หมายถึงบ่อน้ำ ล่ามดี วิไลเลื้อกู่ “เด็กชายจอน” ในเรื่องหนังสือ และ “นายร้อยเอกจอน” ในเรื่องชิงนาง ชื่อ “จอน” นี้ เดิมทีผู้เขียนคิดว่า หมายถึง ชายผมข้างหูที่ระลงมาที่แก้ม ซึ่งอาจเป็นการนำลักษณะเด่นของเด็กที่เป็นเจ้าของชื่อมาตั้งเป็นชื่อ ดังที่คนโบราณนิยม เช่น เกิดมาตัวแดง ก็ตั้งชื่อว่าแดง มีรูปศีรษะแบนก็ตั้งชื่อว่าแบน เป็นต้น แต่เมื่อศึกษาชื่อตัวละครบางตัวที่มีชื่อเป็นภาษาอังกฤษ พบว่าในเรื่องความดีมีไชย มีตัวละครชื่อ “จอน แฟรงก์” เป็นผู้ร้ายที่พูดภาษาไทยได้ซึ่งหลวงกำจัดทูลชนได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับเขาเมื่อตอบคำถามของพระยากำแหงณรงค์ไว้แต่เพียงว่า “ชื่อจอน แฟรงก์ แต่อย่าถามว่าชาติอะไร ผม

บอกไม่ถูก” (ความดีมีไชย : ๑๕๒) นอกจากนี้ในพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องล่ำนมดี^๓ นั้น ก็มีตัวละครที่เป็นล่ำนมดีชื่อ “นายจอน” ซึ่งคล้ายกับสำนวนที่ทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษที่ผู้เป็นล่ำนมดีชื่อว่า “John Smith” ผู้เขียนจึงคิดว่าชื่อ “จอน” ในพระราชนิพนธ์บทละครอาจจะเป็นคำเลียนเสียงชื่อภาษาอังกฤษว่า “John” ก็เป็นไปได้ ทั้งนี้ อาจจะมีพระราชประสงค์ที่จะทรงล้อเลียนหรือเสียดสีพวกฝรั่ง เพราะตัวละครที่ชื่อ “จอน” ในพระราชนิพนธ์บทละครของพระองค์ส่วนใหญ่มักมีสถานภาพเป็นคนรับใช้ หรือไม่ก็เป็นผู้ที่ไม่ค่อยมีความรู้เท่าใดนัก ยกเว้นนายร้อยเอกจอน ในเรื่องชิงนาง

อย่างไรก็ตาม ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล (๒๕๑๘ : ๒๒๕) กล่าวถึงเรื่องล่ำนมดี และ A Good Interpreter ไว้ว่า ในเรื่องล่ำนมดี “John Smith ชื่อล่ำนมดีนั้น โอนมาให้เป็นชื่อบิดานางเอก” ซึ่งเมื่อผู้เขียนตรวจสอบกับต้นฉบับพบว่าชื่อของบิดานางเอกเขียนว่า “นายยอนสมิท” จึงเป็นเรื่องที่ผู้สนใจควรศึกษาต่อไปว่าชื่อ “จอน” นั้น มีความหมายประการใด

ส่วนชื่อตัวละครชายที่ปรากฏมารองลงมาคือ “พัน” ปรากฏ ๔ เรื่อง และชื่อ “มั่ง” “คง” “คำ” และ “สวัสดิ์” ปรากฏชื่อละ ๓ เรื่อง

ชื่อตัวละครหญิงที่ทรงใช้มากที่สุดคือ “สายหยุด” และ “สงวน” โดยปรากฏเป็นชื่อตัวละครในพระราชนิพนธ์บทละครชื่อละ ๔ เรื่อง คือ สายหยุด ในเรื่อง แก้วแก้ว ความดีมีไชย บ่วงมาร โพงพาง และสงวน ในเรื่อง บ่วงมาร เจ้าข้า, สารวัด! เจ้าคุณเจ้าชู้ เสือเถ่า ชื่อตัวละครหญิงที่ทรงใช้มากที่สุดทั้งสองชื่อนี้ หากพิจารณาจากความหมายจะพบว่ามีความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ และกิริยา และคุณลักษณะ ซึ่งเป็นความหมายที่พบมากในชื่อของตัวละครหญิงในพระราชนิพนธ์บทละครของพระองค์ ส่วนชื่อที่ปรากฏมารองลงมาคือ “ฟ่อง” และ “ศรี” ปรากฏชื่อละ ๓ เรื่อง ทั้งนี้ การที่ทรงเลือกใช้ชื่อดังกล่าวมากอาจแสดงให้เห็นพระราชนิยมในการเลือกสรรคำในการตั้งชื่อที่มีความหมายสอดคล้องกับเพศของเจ้าของชื่อ โดยเฉพาะชื่อดอกไม้ที่ทรงใช้มากดังได้กล่าวแล้วในเรื่อง ความหมายของชื่อ

ชื่อตัวละครที่ไม่ใช่ชื่อสามัญ

นอกจากชื่อตัวละครที่เป็นชื่อสามัญดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ยังมีชื่อตัวละครอีกจำนวนหนึ่งที่เป็นชื่อของข้าราชการและผู้ที่ได้รับพระราชทานยศ บรรดาศักดิ์ และราชทินนาม

ยศ หมายถึง “ฐานันดรที่พระมหากษัตริย์โปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง มีสูงต่ำตามลำดับกันไป” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ : ๘๕๑) อาทิ ยศข้าราชการทหารบกจะมีคำว่า “นาย” เดิมข้างหน้า ตั้งแต่ นายร้อยตรี ขึ้นไปจนถึงนายพลเอก ยศ

^๓ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทละคร แปลจากภาษาฝรั่งเศส ของ Tristan Bernard เรื่อง “L’Anglais tel qu’on le parle” เป็นสองสำนวน คือเรื่อง A Good Interpreter ซึ่งเป็นบทละครภาษาอังกฤษมีภาษาไทยปน และเรื่อง ล่ำนมดี ซึ่งแปลกลับกันเป็นบทละครภาษาไทยมีอังกฤษปน

ข้าราชการพลเรือนตามกระทรวงต่าง ๆ ยกเว้นกระทรวงวังจะได้รับยศรองอำมาตย์ตรี โท เอก เทียบเท่ากับชั้นนายร้อย อำมาตย์ตรี โท เอก เทียบเท่าชั้นนายพัน และมหาอำมาตย์ตรี โท เอก เทียบเท่าชั้นนายพล เป็นต้น^๔ บรรดาศักดิ์ หมายถึง “ฐานันดรศักดิ์ที่พระราชทานแก่ข้าราชการหรือบุคคลทั่วไป แบ่งออกเป็น เจ้าพระยา พระยา พระ หลวง ขุน หมื่น พัน และทนาย โดยมีราชทินนาม ต่อท้าย” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ : ๖๐๕) ส่วนราชทินนาม หมายถึง “ชื่อบรรดาศักดิ์หรือสมณศักดิ์ชั้นสัญญาบัตรที่พระเจ้าแผ่นดินพระราชทาน” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ : ๘๔๕)

เมื่อพิจารณาโครงสร้างของชื่อตัวละครดังกล่าวพบว่ามีโครงสร้าง ดังนี้

ชื่อตัวละครชาย ปรากฏโครงสร้าง ๒ แบบ คือ

๑. ยศ + บรรดาศักดิ์ + ราชทินนาม ยศที่ปรากฏในโครงสร้างแบบนี้ มักเป็นยศของผู้ที่รับราชการทหาร ตัวอย่างเช่น นายพันโทพระพิระภาพพิบูลย์ นายพันตรีหลวงพิสิษฐสรการ และ นายเรือเอกหลวงเชียวชลธาร เป็นต้น

๒. บรรดาศักดิ์ + ราชทินนาม ตัวอย่างเช่น หมื่นหาญศิริเขตร์ ขุนรัตนแพทย์ หลวงกำจัดทรชน พระประเสริฐไมตรี และพระยาศรีบุรีรัมย์ เป็นต้น

ส่วนชื่อตัวละครหญิงที่เป็นภรรยาของผู้มีบรรดาศักดิ์ มีชื่อแตกต่างกันตามบรรดาศักดิ์ใหญ่ น้อยของสามี โดยปรากฏโครงสร้างแบบเดียว คือ คำนำหน้า + ราชทินนามของสามี คำนำหน้านั้น มักใช้คำว่า “คุณหญิง” นำหน้าชื่อภรรยาเอกของพระยา หรือ พระ ที่ได้รับพระราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และใช้คำว่า “คุณนาย” หรือ “นาง” นำหน้าชื่อภรรยาของผู้ที่มีบรรดาศักดิ์ รองลงไป ตัวอย่างเช่น คุณหญิงประดิษฐ์ราชการ (ภรรยาของพระยาประดิษฐ์ราชการ) คุณหญิงวัชรินทร์เดชะ (ภรรยาของพระยาวัชรินทร์เดชะ) นางจำเนียรวานิช (ภรรยาของหลวงจำเนียรวานิช) และ นางแพทย์ศาสตร์สมบูรณ์ (ภรรยาของหลวงแพทย์ศาสตร์สมบูรณ์) เป็นต้น

ชื่อตัวละคร : พระราชนิยมในการสะท้อนความจริงตามนัยทางสังคม

ชื่อตัวละครที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งขึ้นนั้นแสดงให้เห็นถึงพระราชนิยมในพระองค์ที่ทรงสะท้อนความจริงที่ปรากฏในสังคมในรัชสมัยของพระองค์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งนอกจากจะทรงตั้งชื่อตัวละครให้สมจริงโดยทรงคัดสรรคำที่มีจำนวนพยางค์และความหมาย สอดคล้องกับชื่อคนจริงๆ ในสังคมแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงแสดงแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการให้ความสำคัญของชื่อของคนในสังคมไว้ในพระราชนิพนธ์บทละครของ

^๔ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่ม ๒, กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์ การพิมพ์, ๒๕๒๔.

พระองค์อีกด้วย กล่าวคือทรงมีพระราชดำริว่านอกจากชื่อจะมีไว้เพื่อใช้เรียกขานกันแล้วยังอาจจะเป็นเครื่องหมายบอกถึงอายุ บุคลิกลักษณะ สถานภาพทางสังคม ตำแหน่งหน้าที่การงาน และความสัมพันธ์ภายในครอบครัวได้ด้วย

๑. ชื่อกับอายุ และบุคลิกลักษณะ

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการใช้ชื่อเป็นเครื่องหมายบอกถึงอายุและบุคลิกลักษณะนั้นปรากฏชัดเจนในบทสนทนาของตัวละครในเรื่องความดีมีไชย ดังตัวอย่าง

สายหยุด “ข้านึกแล้วเถียวว่าจะไม่เป็นการ ชื่อเสียงก็ออกคู่ยั้งนั้น ชื่ออะไรไม่ชื่อ ชื่อโพชื่อ ไทระอะไรมิรู้ ฟังดูแต่ชื่อก็บอกรุ่นง่ามเสียแล้ว”

เอม “โธ! คุณนายไม่รู้จักเอง เขาคลองพอดัวเถียวเจ้าคะ”

สายหยุด “สำหรับคนเช่นเอ็งนะเห็นจะพอละซิ แล้วก็มีแก่คร่ำครอะหรือ?”

เอม “พุท โธ! อายุเพ็งยี่สิบเท่านั้นแหละเจ้าคะ”

สายหยุด “ก็อะไรชื่อเสียงออกแก่ยั้งนั้น”

(ความดีมีไชย)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีชื่อพยางค์เดียว และมีความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ อย่างเช่น พลทหาร“โพ” ในสายตาของสายหยุดบุตรพระพิพิธพัฒนากรนั้น เป็นบุคคลที่อยู่คนละวัยกับตน เป็นชื่อของคนในสมัยเก่า และอาจมีลักษณะเชิงซ้ำ ทำอะไรไม่ทันการ ทั้งนี้เพราะชื่อบุคคลที่เป็นรุ่นราวคราวเดียวกันและสถานภาพทัดเทียมกันกับสายหยุดที่ปรากฏในเรื่องนั้น มักเป็นชื่อสองพยางค์เป็นส่วนมาก เช่น คนรักของสายหยุด ชื่อ “นายสวัสดิ์” (นักเรียนนายร้อย) เพื่อนนักเรียนนายร้อยของนายสวัสดิ์ ชื่อ “นายบุญญา” นายทหารกองโรงเรียนนายร้อยชั้นมัชฌิมา ชื่อ “นายร้อยตรีจรรยา” และ “นายร้อยตรีหม่อมหลวงเสวตร์” เป็นต้น ความคิดดังกล่าวของสายหยุด สะท้อนพระราชนิยมที่ทรงให้ความสำคัญกับชื่อได้เป็นอย่างดี

๒. ชื่อกับสถานภาพทางสังคม

นอกจากชื่อจะมีนัยบอกอายุและบุคลิกลักษณะของเจ้าของชื่อได้แล้ว ชื่อยังมีนัยบอกสถานภาพทางสังคมของเจ้าของชื่อได้อีกด้วย ในพระราชนิพนธ์บทละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตัวละครที่มีสถานภาพเป็นนายแม่จะมีชื่อที่เป็นพยางค์เดียวเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็จะมีชื่อที่มีสองพยางค์ด้วย แต่ชื่อของตัวละครที่มีสถานภาพเป็นคนรับใช้มักจะเป็นชื่อที่มีพยางค์เดียวเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจำนวนพยางค์ของชื่อมีนัยที่บอกสถานภาพทางสังคมของบุคคลได้ ตัวอย่างเช่น ชื่อตัวละครในเรื่อง “หนังสือ” ชื่อตัวละครที่มีสถานภาพเป็นนาย ได้แก่ สุรน สุภัญญา ประเสริฐ ส่องศรี ส่วนชื่อตัวละครที่เป็นคนรับใช้ ได้แก่ พัน ผ่อง รูป เด็กชายจอน เป็นต้น นอกจากนี้บทสนทนาของตัวละครในเรื่องน้อยอินทเสนยังแสดงถึงพระราชดำริดังกล่าวนี้อย่างชัดเจนอีกด้วย ดังตัวอย่าง

- หลวงวรเวส “...อ้ายแดงมานี่!”
- มลิ “นี่ลูกนะมัน ไม่มีชื่อหรือ ถึงได้ต้องเรียกมันว่าอ้ายแดง?”
- หลวงวรเวส “ชื่อมันนะมีดอก ฉันเห็นมันทรูเกินกว่าที่จะใช้เรียกทุกวันๆ นึกว่าเรามีงาน มีการถึงค่อยให้มันเป็นนายบุญโรจน์ ถ้าอยู่กะบ้านในหมู่กันเองให้มันเป็น แต่อ้ายแดงก็จะพอ”
- มลิ “เออ! ลูกมีชื่อเป็นผู้ลากมากที่อยู่ดี ๆ กลับไม่ชอบ อยากให้มันมีชื่อเหมือน ลูกข้า” (น้อยอินทเสน)

ตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าคำพูดของมลิแสดงให้เห็นว่าชื่อบุคคลสามารถบอกสถานภาพทางสังคมของเจ้าของชื่อได้เป็นอย่างดี ผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูง อยู่ในชาติตระกูลดีจะมีชื่อที่แตกต่างกับผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำ ทั้งนี้อาจจะสังเกตได้จากจำนวนพยางค์และความหมายของชื่อเป็นสำคัญ พระนามของพระบรมวงศานุวงศ์ และชื่อของผู้ที่อยู่ในตระกูลของผู้มีบรรดาศักดิ์ในสมัยก่อนมักเป็นชื่อที่มีจำนวนพยางค์มาก และมีความหมายเกี่ยวกับสิ่งที่ดีงามอันพึงปรารถนาของมนุษย์ ส่วนชื่อสามัญชนมักเป็นชื่อพยางค์เดียวและมีความหมายเกี่ยวกับกิริยาและคุณลักษณะเป็นส่วนใหญ่ ความคิดที่ว่าชื่อสามารถบอกนัยของสถานภาพทางสังคมของเจ้าของชื่อได้นี้ อาจสืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้คนไทยในปัจจุบันพยายามตั้งชื่อหรือเปลี่ยนชื่อให้มีจำนวนพยางค์มากขึ้นเพื่อแสดงสถานภาพทางสังคมของตนให้ดูเสมือนอยู่ในระดับชนชั้นสูงโดยไม่คำนึงว่าสถานภาพทางสังคมที่แท้จริงของตนนั้นเป็นอย่างไร

๓. ชื่อกับตำแหน่ง หน้าที่การงาน

ชื่อตัวละครที่เป็นยศ บรรดาศักดิ์ และราชทินนาม นั้น มีนัยบอกตำแหน่งหน้าที่การงานของเจ้าของชื่อได้ด้วย ทั้งนี้ โดยสังเกตจากยศ และความหมายของราชทินนามเป็นสำคัญ ตัวอย่างเช่น พลตรี พระยากำแพงนคร ยศ พลตรี บ่งว่าเป็นนายทหารบก ราชทินนามหมายความว่ามีความสามารถ เก่งกล้าในเชิงรบ นายร้อยเอก ขุนบำบัดพยาธิ เป็นผู้บังคับกองพยาบาล ราชทินนามบอกนัยของหน้าที่การงานว่าเกี่ยวกับการรักษาโรค พระประเสริฐไมตรี รับราชการกระทรวงการต่างประเทศ ราชทินนามบอกนัยของหน้าที่การงานว่าเกี่ยวกับการเจริญสัมพันธไมตรี หลวงสุนทรทิพโอสถ เป็นแพทย์ หลวงพิทักษ์ธรรมนุญกิจ เป็นผู้พิพากษา และ หลวงพรพานิชกรรม เป็นนายพานิช เป็นต้น

๔. ชื่อกับความสัมพันธ์ในครอบครัว

คนไทยแต่เดิมมักแสดงความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวเดียวกันโดยการตั้งชื่อลูกตามลำดับของการเกิด เช่น อ้าย ยี่ สาม ไส่ จั่ว ก็หนึ่ง สอง สาม สี่ และห้า ตามลำดับ แม้ต่อมาการตั้งชื่อตามความนิยมดังกล่าวอาจลดน้อยลง แต่ชื่อของคนในครอบครัวเดียวกันก็มักจะยังคง

แสดงความสัมพันธ์กัน โดยการใช้ภาษา ชื่อตัวละครในพระราชนิพนธ์บทละครแสดงความสัมพันธ์
ในครอบครัวในลักษณะต่อไปนี้

๔.๑ ความสัมพันธ์ระหว่างชื่อพ่อแม่กับลูก

พระราชนิพนธ์บทละครที่ผู้เขียนนำมาศึกษาทั้ง ๓๘ เรื่องนั้น มีเนื้อเรื่องที่บ่ง
ความสัมพันธ์ของตัวละครแบบพ่อแม่-ลูกจำนวน ๑๕ คู่ ปรากฏชื่อที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างชื่อ
พ่อแม่กับลูก ๑๐ คู่ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจจำแนกได้ดังนี้ ความสัมพันธ์ทางเสียงพยัญชนะ
เช่น ยี่สุน-โสภา^๕, ล้า-ลออ, เป้า-เป็ย, รอด-ฤกษ์, อ่า-เอม ความสัมพันธ์ทางความหมาย เช่น
มลิ-มาลัย, คำ-มณี, ทอง-เพ็ชร

๔.๒ ความสัมพันธ์ระหว่างชื่อพี่กับน้อง

เนื้อเรื่องที่บ่งความสัมพันธ์ของตัวละครแบบพี่กับน้อง มีจำนวน ๑๓ คู่ ปรากฏชื่อที่แสดง
ความสัมพันธ์ระหว่างชื่อพี่กับน้องมากถึง ๑๐ คู่ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจจำแนกได้ ดังนี้
ความสัมพันธ์ทางเสียงพยัญชนะ เช่น เทพ-เทียบ^๖, จันทน์-จิต, เฉลา-เฉลิม, สุชน-สุกัญญา, ประเสริฐ
-ส่องศรี, สวิง-สวาย-สวัสดิ์ ความสัมพันธ์ทางความหมาย เช่น ละมุน-ละไม, บุญส่ง-บุญสม เป็นต้น

เมื่อพิจารณาชื่อของคนในสังคมที่ปรากฏในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว ก็พบตัวอย่างที่สนับสนุนให้เห็นถึงการตั้งชื่อที่มีความสัมพันธ์ดังกล่าวอยู่ด้วย พระนาม
พระประยูรญาติของพระนางเชอลักขมีลาวัณที่เป็นพระโอรส พระธิดา ในกรมพระนราธิปประพันธ์
พงศ์ (เจ้าชายวรวรรณากร) รวม ๒๖ พระองค์ นั้น พระนามของพระโอรสทุกพระองค์แสดง
ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องโดยใช้คำลงท้ายเหมือนกัน ได้แก่ ม.จ.สกลวรวรรณากร(๑)^๗
ม.จ.วรรณไวทยากร(๓) ม.จ.วัลภากร(๔) ม.จ.นิตยากร(๖) ม.จ.สุวิชากร(๕) ม.จ.สีวากร(๑๑)
ม.จ.สิทธิยากร(๑๒) ม.จ.ไปรมากร(๑๓) ม.จ.วรวิรากร(๑๕) ม.จ.โวฒยากร(๑๖) ม.จ.คุณภากร(๑๗)
ม.จ.หัชชกร(๑๘) ม.จ.ฉันทนากร(๒๓) ม.จ.เจตนากร(๒๔) ม.จ.อภิญากร(๒๕) ม.จ.สุนทรากกร
(๒๖) ส่วนพระนามของพระธิดานั้นแสดงความสัมพันธ์โดยใช้คำคล้องจองต่อเนื่องกันไป ได้แก่
ม.จ.พรพิมลพรรณ(๒) ม.จ.วัลภาเทวี(๕) ม.จ.วรรณิศรีสมร(๗) ม.จ.อรทิพยประพันธ์(๘)
ม.จ.นันทนามารศรี(๑๐) ม.จ.ลักขมีลาวัณ(๑๔) ม.จ.บรรเจิดวรวรรณากร(๑๘) ม.จ.ศรีสอางค์นฤมล
(๒๐) ม.จ.อุบลพรรณ(๒๑) ม.จ.ฤดีวรวรรณ(๒๒)

นอกจากนี้รายนามชื่อพี่น้องของ ฯพณฯ ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ก็สะท้อน
ความสัมพันธ์ดังกล่าวด้วยเช่นกัน โดยใช้ชื่อที่มีเสียงพยัญชนะต้นเหมือนกัน ได้แก่ ม.ล.ปก ม.ล.ป็อง
ม.ล.ปอง ม.ล.ปิ่น ม.ล.เปินศรี ม.ล.เปี่ยมสิน ม.ล.ปนศักดิ์ ม.ล.ปานตา ม.ล.ประวัตติ และม.ล.นกกน้อย

^๕ ชื่อแรกเป็นชื่อพ่อหรือแม่ และชื่อหลังเป็นชื่อลูก

^๖ ชื่อแรกเป็นชื่อพี่ และชื่อหลังเป็นชื่อน้อง

^๗ ตัวเลขในวงเล็บข้างหลังชื่อคือลำดับการเกิด โดยนับรวมทั้งพระโอรสและพระธิดา

นั้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าพระราชนิมิตในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงตั้งชื่อตัวละครให้มีความสัมพันธ์กันนั้น เป็นความนิยมของคนในสังคมสมัยนั้นด้วย

อนึ่ง ชื่อตัวละครพระราชนิพนธ์ตัวละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังสอดคล้องกับเหตุการณ์ในสังคมในรัชสมัยของพระองค์ด้วย อาทิ การตั้งชื่อเล่น ในสมัยนั้นอาจจะยังไม่ค่อยปรากฏชัดเจนว่ามี การตั้งชื่อเล่น แต่มีพระราชนิพนธ์ตัวละครเรื่องหนึ่งคือเรื่องหนังสือ มีตัวละครสองพี่น้อง คือสุชน กับสุกัญญา ณ ชัยบุรี เมื่อเรียกกันเองในบ้านจะเรียกกันโดยใช้ชื่อเล่นว่าพี่ใหญ่และน้องน้อย ตามลำดับ ส่วนพ่อแม่ก็จะเรียกว่าพ่อใหญ่ กับ แม่เล็ก ความคิดดังกล่าวอาจมาจากการที่ต้องการแสดงความสนิทสนมกันของคนในครอบครัว และชื่อจริงเริ่มมีจำนวนพยางค์มากขึ้นด้วย นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของชื่อตัวละครกับเหตุการณ์การตั้งนามสกุลนั้น พบว่า หลังจากมีพระราชบัญญัตินามสกุลในพ.ศ. ๒๔๕๖ ชื่อตัวละครพระราชนิพนธ์ตัวละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็มักจะเป็นชื่อที่มีนามสกุลด้วยเช่นกัน นับว่าเป็นการบันทึกเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับชื่อและนามสกุลในสังคมไว้ในพระราชนิพนธ์ตัวละครได้อย่างครบถ้วน

ชื่อตัวละคร : พระราชนิมิตในการแสดงความสอดคล้องกับกับบทบาทในเรื่อง

ชื่อตัวละครที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งชื่อนั้น สะท้อนพระราชนิมิตที่จะทรงตั้งชื่อให้สอดคล้องกับบทบาทของตัวละครในเรื่องอยู่อย่างเด่นชัด เช่น นายเฉลียว วิชาชาญ (ชื่อเดิมของหลวงภักดีดำรงศักดิ์) ในเรื่องหมายน้าบ่อหน้า เป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดสมชื่อ แม้ค่อนข้างจะเป็นความฉลาดแกมโกงก็ตาม ทั้งนี้ แม้แต่คำพูดของตัวละครในเรื่องก็ยังแสดงความคิดดังกล่าวด้วย ดังตัวอย่าง

ประจ “...ที่จริงเขาก็เป็นคนดีจริงด้วย คล่องจริง ๆ ใช้อะไรได้อย่างใจ ภาษาอังกฤษก็รู้ด้วย เพราะฉะนั้นเจ้าคุณท่านก็รักเขา นอกจากนี้เขามีลักษณะที่สมชื่อเขาอยู่มากด้วย เขาเป็นคนเฉลียวจริง เช่นการจัดการงานวันนี้เป็นต้น”

(หมายน้าบ่อหน้า)

ในเรื่องหลวงจำเนียรเดินทาง มีตัวละครชื่อนายเนียน เสาวรส อำพรางพฤติกรรมอันเป็นอุบายของคนได้อย่างแนบเนียนมาตั้งแต่ต้นเรื่อง จนมาปรากฏความจริงให้ตัวละครอื่น ๆ ได้รู้ในตอนท้ายเรื่อง ในเรื่องมหาดมะ นายสน แม้จะดูเป็นคนที่มั่นใจในตนเอง ประดุงสนอันสูงใหญ่ แต่ก็ยังโยกไกวด้วยแรงลมอันเกิดจากจิตฝ่ายดีของตนได้ ในเรื่องงคการสมรส ตัวละครที่ชื่อสง่า รูปวิไล เป็นหญิงที่มีความงามสมชื่อและนามสกุล อีกทั้งยังเป็นผู้ที่ฉลาดมากอีกด้วย

ทิพย์สุนทร อนันบุตร (๒๕๑๖: ๑๘๗) พบหลักฐานภาพถ่ายเอกสารต้นฉบับลายพระราชหัตถเลขา เรื่องบ่วงมารว่า ในชั้นต้นทรงพระราชนิพนธ์ชื่อตัวละครเอกฝ่ายหญิงไว้ว่า “แม่สอิ่ง” แต่ต่อมาได้ทรงเปลี่ยนเป็น “แม่สลับ” ทิพย์สุนทรแสดงความคิดไว้ว่าทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีพระราช

ประสงค์ให้เข้ากับบทบาทของตัวละครตัวนี้ คือเป็นหญิงที่ไม่เคยอยู่กับชายใดเป็นการแน่นอน แต่อยู่กับผู้หนึ่งบ้างผู้หนึ่งบ้าง อีกทั้งยังเป็นผู้ที่พูดถลอกจากกลับมาเพื่อผลประโยชน์ของคนอีกด้วย

ชื่อตัวละคร : พระราชนิมมในการแสดงสุนทรียทางภาษา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นปราชญ์ และนักอักษรศาสตร์ผู้ทรงพระปรีชาสามารถอย่างแท้จริง พระราชนิพนธ์ต่าง ๆ ของพระองค์ แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงเป็นนายของภาษาโดยทรงสรรใช้คำที่มีเสียงไพเราะและมีความหมายตรงตามพระราชประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านได้รับสุนทรียรสจากบทพระราชนิพนธ์ เมื่อครั้งพระราชทานนามสกุลนั้น ก็ทรงเลือกสรรคำอันไพเราะและเป็นมงคลมาพระราชทานแก่ผู้กราบบังคมทูลขอ จมื่นอมรรตุนารักษ์ (๒๕๑๑ : ๒๗) กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

...มิได้ทรงกระทำอย่างง่าย ๆ ลวก ๆ เลย เพราะถือนามสกุลนี้จะเป็นที่ขีดหน้าชูตาของผู้ถือตลอดไปจนลูกหลานว่านเครือชั่วกาลนาน จึงควรจะได้มีส่วนสัมพันธ์แก่อัจฉใจผู้ที่ถือเอานั่นให้เป็นนิมิตไปในทางที่ดีด้วยประการทั้งปวง ทรงอุดหนุนให้สืบเสาะค้นคว้าจนได้ความว่าบรรพบุรุษได้ทำคุณงามความดี มีวิถะฐานะและอาชีพอะไร ก็จะทรงแปลงคำมาจัดสรรให้ได้มงคลนามต่าง ๆ ขึ้นให้ไพเราะเหมาะสมด้วยประการทั้งปวง...

ในการทรงตั้งชื่อตัวละครก็เช่นกัน นอกจากพระองค์จะทรงเลือกสรรคำอันเหมาะสมจะสมจริงตามสภาพสังคมและเนื้อเรื่องดังได้กล่าวไปแล้ว พระอัจฉริยภาพทางภาษาอันสะท้อนพระราชนิมมในการแสดงสุนทรียทางภาษายังปรากฏให้เห็นในการทรงตั้งชื่อตัวละครด้วย ลักษณะที่เห็นได้อย่างเด่นชัดก็คือความสัมพันธ์ระหว่างชื่อกับนามสกุลของตัวละคร ซึ่งโปรดที่จะทรงใช้คำที่มีความสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะการส่งสัมผัสของคำระหว่างชื่อกับนามสกุล อันทำให้เกิดเสียงที่ไพเราะหรือการที่ทรงสรรคำที่มีความหมายสอดคล้องสัมพันธ์กัน อันทำให้ความหมายของชื่อและนามสกุลของตัวละครนั้น ๆ เด่นขึ้น

ชื่อตัวละครที่ปรากฏทั้งชื่อและนามสกุลในพระราชนิพนธ์บทละครที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ ผู้เขียน พบทั้งหมด ๑๐ ชื่อ เป็นชื่อที่แสดงความสัมพันธ์กับนามสกุล จำนวน ๑๖ ชื่อ โดยจำแนกความสัมพันธ์ได้ดังนี้ ความสัมพันธ์ทางเสียงพยัญชนะ เช่น จันทน์ ใจกาจ, พัน เพชรภูมิพิทักษ์, ยม ยางเอน, ศรี วรวิสัย, ส่องศรี สุภางค์, แจ่ม เจนใจ, พิณ ภาคเพียร และยอด ยุทธานนท์ เป็นต้น ความสัมพันธ์ทางเสียงสระ เช่น สายหยุด สมุททานนท์ และวัน หมั่นณรงค์ เป็นต้น ความสัมพันธ์ทางความหมาย เช่น จิต ใจกาจ, เฉลียว ฉลาดพูด, ทอง สุพรรณนิกร, เทพ เทพโยชิน, บุญธรรม ธรรมโยชิน และเจริญ วัฒนานนท์ เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างชื่อกับนามสกุลของตัวละครพระราชนิพนธ์บทละครดังกล่าวสะท้อนพระราชนิมมในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการแสดงสุนทรียทางภาษา อันเป็นลักษณะสำคัญของภาษาไทยได้อย่างดียิ่ง

บทส่งท้าย

การศึกษาชื่อตัวละครพระราชนิพนธ์บทละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แสดงให้เห็นพระอัจฉริยภาพทางด้านภาษาและวรรณกรรมของพระองค์ได้อย่างเด่นชัด พระราชนิพนธ์ในการทรงตั้งชื่อตัวละครให้สะท้อนความจริงตามนัยทางสังคมและสอดคล้องกับบทบาทในเรื่อง แสดงถึงพระปรีชาสามารถทางวรรณกรรมการละคร และความใส่ใจพระราชหฤทัยเกี่ยวกับความสมจริงซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญขององค์ประกอบหนึ่งของบทละคร พระราชนิพนธ์ในการแสดงสุนทรียทางภาษาโดยการทรงคิดสรรคำที่มีเสียงและความหมายสัมพันธ์กันระหว่างชื่อกับนามสกุลของตัวละครนั้น สะท้อนความเป็นปราชญ์ของพระองค์อย่างยิ่ง พระราชนิพนธ์ดังกล่าวของพระองค์ทำให้พระราชนิพนธ์บทละครทรงคุณค่าทั้งในเชิงสังคมและวรรณศิลป์และยังแสดงถึงพระอัจฉริยภาพด้านการประพันธ์ของพระองค์สมดังพระราชสมัญญานาม “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นจอมปราชญ์ไทย

บรรณานุกรม

- กันทิมา วัฒนะประเสริฐ. “นามสกุลพระราชทาน : ภาพสะท้อนอัจฉริยภาพแห่งองค์สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” ใน สมเด็จพระมหาธีรราชปราชญ์สยาม. โครงการปาฐกถาและจัดนิทรรศการพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๓.
- จมีนอมรคุณารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช). พระราชกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง กำเนิดนามสกุล เล่ม ๑. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ, ๒๕๑๑.
- คณะกรรมการฉลองวันพระบรมราชสมภพครบ ๘ รอบ และ ๑๐๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่ม ๒. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๒๔.
- คณะกรรมการมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชนิพนธ์บทละครร้อยเรื่องของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๒๖.
- ชัยมงคล อุดมทรัพย์. ประวัติพระนางเชลลิกษมีลาวัณ พระมเหสีสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า. ธนบุรี : เรืองวิทย์, ๒๕๐๘.
- ทิพย์สุนเตร อนันมบุตร. วรรณกรรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓.
- ประยูทธ สิทธิพันธ์. พระมหาธีรราชเจ้า. นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : สยาม, ๒๕๑๕.
- ปิ่น มาลากุล. งานละครของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๘.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. บทละครพูดเรื่อง กลแตก หมายถึงน้ำบ่อหน้า. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๓.

-----. บทละครพูดเรื่อง ขนมนสมกับน้ำยา หลวงจําเนียรเดินทาง โทงพาง ปล่อยแก่. (พิมพ์ครั้งที่ ๓).

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๓.

-----. บทละครพูดเรื่อง ท่านรอง คดีสำคัญ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๒.

-----. บทละครพูดเรื่อง รถล.นนทรี และมหาตะมะ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๕.

-----. บทละครพูดเรื่อง น้อยอินทเสน ความดีมีไชย เจ้าข้า,สารวัต! เห็นแก่ลูก ตั้งจิตคิดคลัง.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๕.

-----. บทละครพูดเรื่อง บ่วงมาร เกินต้องการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๖.

-----. บทละครพูดเรื่อง ผิดใจได้ปลื้ม หาเมียให้ผัว ฟอกไม่ขาว ต้อนรับลูก. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๒.

-----. บทละครพูดเรื่อง เพื่อนตาย หาโล่ งดการสมรส. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๑.

-----. บทละครพูดเรื่อง ไมโครธ พระหันอากาศ สร้อยคอไข่มุกต์ เนตร์พระอิศวร ตั้งกอ

วิลสัน วิลสันปลอม แก่แก่นแทนชวีร์ช. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๐.

-----. บทละครพูดเรื่อง วังตี มิตรแท้ ล่ามดี วิลเลือกคู่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๒.

-----. บทละครพูดเรื่อง เสียสละ ผู้ร้ายแผลง แก่แก่น. (พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๑.

-----. บทละครพูดเรื่อง หนึ่งเสือ เสือเถ่า. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๖.

-----. บทละครพูดเรื่อง หมิ่นประมาทศาล ตบตา ฉวยอำนาจ และหนามยอกเอาหนามบ่ง.

(พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๐.

-----. บทละครพูดเรื่อง หัวใจนักรบ. (พิมพ์ครั้งที่ ๔). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๓.

สมชาย สำเนียงงาม. “ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อเกี่ยวกับสิริมงคลและ

กาลกิณีในชื่อของคนไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชา

ภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

สุภาพรรณ ฌ บางช้าง. การใช้ภาษาในการตั้งชื่อของคนไทย. โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

สุมาลี ลีประเสริฐ. “ตัวละครหญิงในบทละครพระราชานิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า

เจ้าอยู่หัว : สื่อในการอบรมหญิงไทย” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๘.

ไสว วัฒนเศรษฐ์. เกียรติคุณพระมงกุฎเกล้าฯ กษัตริย์นักปราชญ์ของชาติไทย. พระนคร : โรงพิมพ์

วัฒนาพานิช, ๒๕๐๐.